

משנה תורה בלשון הרמב"ם ובלשון העתקותיו – אנליזה של חיבור בימי הביניים דורון יעקב

חיבורו של הרמב"ם 'משנה תורה' הועתק והופץ בכל קהילות ישראל, והפך להיות הספר החשוב ביותר בעולם הלכה היהודי בימי הביניים. כידוע החיבור נכתב בעברית, אבל המבקש לתאר את לשונו של הספר ושל הסופר נדרש לעבודה פילולוגית מורכבת מפני שפע הנוסחאות וההבדלים שביניהן.

בהרצאה אציג עקרונות לתיאור התשתית הלשונית של העברית של הרמב"ם. דרכם אני מבקש להראות שהמבחן הלשוני של כתבי היד הוא דרך חשובה במדידת נאמנותם לטקסט המקור. תחילה מסורת לשון המשנה שלו מתועדת יפה באוטוגרף לפירוש המשנה. בכתב יד זה ניקד הרמב"ם מילים רבות, והדבר מאפשר תיאור מדויק יותר של המסורת שהייתה בפיו. 'משנה תורה' משופע במילים שנשאלו מלשון חז"ל – הן משום אופיו ההלכתי של החיבור הן משום הצהרתו המפורשת של הרמב"ם שהוא נכתב בלשון משנה. השוואה בין האוטוגרף ובין היסודות החז"ליים שבלשון 'משנה תורה' מסייעת בביקורת הנוסח של החיבור ובחקר לשונו המקורית.

ועוד, לשונו הערבית של הרמב"ם השפיעה על לשונו העברית, בעיקר בתחום התחביר ואוצר המילים. מבנים הידועים לנו מלשונם המשוערבת של מחברים אחרים עולים גם במשנה תורה, ולצדם מבנים משוערבים המיוחדים ללשון הרמב"ם. בחיבורים אחרים של הרמב"ם הכתובים בערבית יהודית מצויים מבנים מקבילים למבנים המשוערבים, ונראה שזו דרך בטוחה יותר לאשש את הנוסח ב'משנה תורה'.

חילופי הנוסח הרבים העולים מן ההעתקות של 'משנה תורה' הם על פי רוב תוצאה של שינוי מכוון של המעתיקים בשני העקרונות המתוארים – הבדלים בין מסורת לשון חז"ל של הרמב"ם למסורת שבפי המעתיקים, וניסיונות לשחבר מבנים משוערבים כדי לקרנם לעברית הקלסית.